

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

”GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ”

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
januari 2014 - 35e jaargang, nr. 139

BESTUUR

Voorzitter
R.W. Hemmes Thorbeckelaan 74 2564 BS Den Haag telefoon
070 - 368 35 66

Secretaris
G.J. Staal Oranje Nassaulaan 52 3708 GE Zeist telefoon
030 - 692 27 92
e-mail: staalgj@gmail.com

Penningmeester
Ch.H. Bartelings Thomas Jeffersonlaan 437 2285 AP Rijswijk telefoon en fax
070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl

LEDEN

R.A. Grisnigt Canadalaan 25 4631 NT Hoogerheide 0164 - 61 34 15

Evenementencommissie

J.A. Bakker Zeekant 92g 2586 JB Den Haag 070 - 354 02 45
J. de Mos Marjorystraat 25 3151 SK Hoek v. Holland 0174 38 21 83

Schakel redactie

Ch.H. Bartelings Thomas Jeffersonlaan 437 2285 AP Rijswijk telefoon en fax
070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl

BANKREKENINGEN

ING Bank: NL54 INGB 0000 3595 00
ABN-AMRO Bank: NL63 ABNA 0545 5468 26

Website: www.engelandvaarders1940-1945.nl

Het volgende nummer verschijnt in april 2014.
Gaarne hiervoor bestemde kopij inzenden vóór 1 maart 2014.

Mede namens alle bestuursleden hoop ik dat u goede Kerstdagen hebt gehad en een gezellige jaarwisseling, zonder ellende bij het vuurwerk. Wij wensen u en allen die u dierbaar zijn een gezegend en gezond 2014.

Reünie

De reünie op de Zwaluwenberg was een groot succes. De organisatie was perfect. De mensen die op de Zwaluwenberg werken deden hun uiterste best om het ons zo plezierig mogelijk te maken. De opkomst van Engelandvaarders viel nog mee. Er waren er elf en nog een afmelding wegens ziekte. Van de gasten was er één onze gasheer, Luitenant Generaal van Ede, de Inspecteur der Krijgsmacht tevens Inspecteur der Veteranen. Hij hield een warm betoog om zo lang mogelijk bijeen te blijven komen. De Commandant der Strijdkrachten, Generaal Middendorp, sprak eveneens met grote waardering over de aanwezige reünisten.

Waar het bestuur de vraag had gesteld of dit de laatste reünie zou moeten zijn, bleek dat niet iedereen die vraag met "ja" wilde beantwoorden. Daarbij kwam dat Luitenant Generaal van Ede, de aanwezige Engelandvaarders opriep om in 2014 weer op de Zwaluwenberg samen te komen en nog tenminste één maatje mee te nemen, dan zou hij dat weer feestelijk organiseren.

Voordat de datum van een reünie in 2014 wordt afgesproken met onze gastheer op de Zwaluwenberg, zou het bestuur graag willen weten hoeveel Engelandvaarders belangstelling zouden hebben in een reünie. Laat de penningmeester weten of u belangstelling hebt!!!!

Opening website Zeehostunneltje Katwijk

In Katwijk hebben nabestaanden, van Engelandvaarders die uit Katwijk aan hun tocht over zee waren begonnen, zich ingespannen een monument te plaatsen bij het tunneltje onder de boulevard, waarvan door die Engelandvaarders destijds dankbaar gebruik werd gemaakt. Om de Katwijkers en andere belangstellenden over de geschiedenis van het tunneltje te kunnen vertellen is een website geopend. Het bestuur was daarbij aanwezig en wees erop dat binnenkort in het nabijgelegen Noordwijk een Engelandvaarders museum zal worden geopend. De verwachting is dat er een nauwe samenwerking tussen beide organisaties zal plaatsvinden.

Herdenking Hare Majesteit Koningin Wilhelmina

Op 28 november, de sterfdag van onze Koningin Wilhelmina, werd Zij, zoals elk jaar gebruikelijk, herdacht bij Haar monument op het Noordeinde, tegenover het Paleis. De Evangelische Omroep verzocht om daarvan opnamen te mogen

gebruiken voor een programma dat de EO maakt over Koningin Wilhelmina, dat in juni wordt uitgezonden. De EO heeft ook opnamen gemaakt van de vragen die werden gesteld aan de aanwezigen en van de voortreffelijke lunch die voor ons door het gastvrije personeel van de Raad van State werd geserveerd.

Herdenking Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard

Omdat dit jaar de sterfdag van Prins Bernhard op een zondag viel en de kerk in Delft op die dag voor de jaarlijkse herdenking niet beschikbaar was, werd die herdenking op zaterdag 30 november gehouden. Er is meestal slechts een handjevol Engelandvaarders aanwezig, maar de toeristen die de kerk bezoeken zijn zeer geïnteresseerd in de herdenkingsrede van het bestuur. De aanwezigheid van de Burgemeester, dan wel een vertegenwoordiger van het gemeentebestuur worden ieder jaar zeer gewaardeerd. Dat geldt zeker ook voor de vriendelijke ontvangst op het stadhuis.

Ik hoop dat velen van u de evenementen, die door het bestuur voor u worden georganiseerd, in goede gezondheid zullen kunnen bijwonen.

Ik kijk naar u uit,

Rudi Hemmes

VAN DE PENNINGMEESTER

Alle lezers van de Schakel en hun dierbaren wens ik allereerst een Voorspoedig en Gezond 2014 toe.

Het richtbedrag voor de jaarlijkse bijdrage is € 30 gebleven, maar een hoger bedrag is natuurlijk van harte welkom. Voor ontvangers van de Schakel die geen Engelandvaarders zijn is het bedrag een bijdrage voor de kosten van het abonnement.

Voor Engelandvaarders en belangstellenden in binnen- en buitenland die een Schakel ontvangen en bankrekeningen hebben in Nederland kan het bedrag van de jaarlijkse bijdrage eenvoudig worden overgeschreven naar de Penningmeester van de Stg Genootschap Engelandvaarders te Rijswijk ZH onder vermelding van "Jaarbijdrage" naar één van onze rekeningen die nu de volgende Ibannummers hebben:

ING Bankrekening: NL54 INGB 0000 3595 00

ABNAMRO Bankrekening: NL63 ABNA 0545 5468 26

De BIC codes (Bank Identificatie Code) van de banken zijn voor de ING Bank: INGBNL2A en voor de ABNAMRO bank: ABNANL2A.

De in het buitenland wonende ontvangers van de Schakel die geen rekeningen hebben bij bankinstellingen in Nederland kunnen het bedrag van 30 Euro overmaken op één van bovengenoemde banken, ten name van de Penningmeester Stichting Genootschap Engelandvaarders te Rijswijk, hetgeen de meest eenvoudige wijze van betalen is zowel voor de betalende als voor de ontvangende partij.

Andere mogelijkheden voor ontvangers van de Schakel die in het buitenland wonen zijn om bijdragen in contanten (zo mogelijk Euro's of anders valuta van het land van vestiging) of per cheque te zenden naar het adres van de penningmeester vermeld op de eerste pagina van de Schakel. Het tarief van banken voor het op onze rekening bij schrijven van ontvangen cheques is echter relatief hoog maar een enveloppe met contant papiergeld kost slechts porto!

De door ons ontvangen bijdragen dienen zoals bekend in de eerste plaats om ons kwartaalblad De Schakel te produceren en te verzenden. Daarnaast is er ook nog een steeds groeiend aantal zieken die, wanneer ons dat bekend is, van het bestuur namens u allen een bloemetje ontvangen. Bovendien worden indien wij bericht ontvangen waar mogelijk attenties verzorgd bij het steeds groeiend aantal overledenen.

Helaas ontvangen wij niet van alle Engelandvaarders en belangstellenden een jaarlijkse bijdrage. Ondanks een aantal hogere bedragen dan het richtbedrag, waarvoor wij erg dankbaar zijn, worden onze kosten helaas niet gedekt. Indien alle ontvangers van de Schakel jaarlijks minstens de voorgestelde bijdrage overmaken of zenden, kunnen de doelstellingen van onze Stichting worden nagestreefd en loopt het uitgeven van de Schakel geen gevaar.

Uw penningmeester

VAN DE REDACTIE

Redactie en medewerkers waarvan regelmatig bijdragen in De Schakel verschijnen wensen de lezers van de Schakel en hun dierbaren een Voorspoedig en Gezond 2014.

De Schakel is later verschenen dan normaal omdat de oude en vertrouwde drukkerij Wilskracht is gesloten en de overgang naar een nieuwe drukkerij meer tijd heeft gekost dan voorzien.

CHB

HERDENKING STERFDAG VAN ZKH PRINS BERNHARD

Omdat 1 december 2013 op een zondag viel stond de Nieuwe Kerk op zaterdag 30 november 2013 om 10 uur 's ochtends ter beschikking voor de herdenkingsplechtigheid in Delft

In aanwezigheid van de Loco burgemeester van Delft, P.L. Guldemon, legde de 2 aanwezige Engelandvaarders Ted van Meurs en Charles Bartelings, een krans op de openingssteen van de Grafkelder van Oranje Nassau gevolgd door een herdenkingsrede van de laatst genoemde.

CHB

ONDERSCHIEDING VOOR ONZE VOORZITTER

Onze voorzitter is vorig jaar onderscheiden met het lidmaatschap van de Legion of Honor van de Chapel of Four Chaplains. Voor deze prestigieuze Amerikaanse onderscheiding komen in aanmerking personen die zich op buitengewone wijze en onvoorwaardelijk ten dienste hebben gesteld aan de gemeenschap, het land of de mensheid, zonder acht te slaan op ras, religie of kerkgenootschap.

De onderscheiding werd verstrekt op voordracht van het Veteranen Platform voor o.m. zijn grote verdienste voor de Nederlandse veteranen en werd uitgereikt door de voorzitter Hein Scheffer van het Veteranen Platform.

De Four Chaplains Memorial Foundation werd opgericht naar aanleiding van de op 3 februari 1943 gebleken onbaatzuchtigheid van 4 militaire geestelijken, die op het getorpedeerd en zinkend militair transport schip, de USAT Dorchester, hun reddingsvesten weggaven omdat er niet genoeg aanwezig waren. De stichting stimuleert goede wil en samenwerking tussen alle mensen door onder meer personen die dat hebben getoond daarvoor te eren.

CHB

Bronnen:

The Four Chaplains Memorial Foundation
//htm:veteraneninstituut/rudihemmes
Checkpoint (november 2013)

ENGELANDVAARDERS WEBSITE GEOPEND IN KATWIJK

“Het verhaal moet verteld blijven worden”

Op maandag 25 november 2013 werd de gloednieuwe website Engelandvaarders Katwijk (www.engelandvaarderskatwijk.nl) officieel gepresenteerd. In de Burgerzaal van het gemeentehuis van Katwijk drukte burgemeester Jos Wienen op de spreekwoordelijk rode knop en daarmee was de lancering een feit.

Het publiek werd hartelijk welkom geheten door Lies van Beelen, voorzitter van de Stichting. Zij gaf een introductie tot het fenomeen Engelandvaarders en vertelde over het belang van Katwijk als vertrekplaats. Hoewel de gemiste kans van een museum op de historische grond rond het Zeehostunneltje toch genoemd werd, bedankte ze de gemeente Katwijk voor het beschikbaar stellen van een bijdrage van vijftienduizend euro voor de realisatie van het monument voor de Engelandvaarders op diezelfde plek.

Daarna een toespraak van generaal-majoor b.d. Rudi W. Hemmes, zelf een Engelandvaarder en voorzitter van de Stichting Genootschap Engelandvaarders. Het is bijzonder om iemand vanuit eigen herinnering te horen spreken over dingen die de meeste mensen alleen in films gezien hebben.

“Engelandvaarders waren mensen die een keuze maakten. Ze kozen tégen bezetting, terreur en oorlog en vóór bevrijding. Veel van hen verdronken, stierven voor het vuurpeleton of eindigden in concentratiekampen. Wij als Genootschap vinden het belangrijk dat over Engelandvaarders wordt verteld aan de jonge

generatie, over wat er tijdens de bezetting allemaal is gebeurd en vooral over wat deze mannen en vrouwen heeft bewogen om zich tegen de Duitsers in te willen zetten.“

De heer Hemmes wenst de Stichting veel succes met het oprichten van het monument.

Vervolgens was het tijd voor burgemeester Wienen om het woord te nemen. Hij sprak over het doorzettingsvermogen van de Stichting en de research die is gedaan om de geschiedenis van het Zeehostunneltje bloot te leggen. “Met de lancering van de website wordt op een eigentijdse manier informatie beschikbaar gemaakt. Niet fysiek op de plek zelf in een museum, maar voor iedereen toegankelijk op het internet“.

Na enige hilariteit omtrent het ontbreken van een echte “rode knop” werd de website op een groot scherm onthuld.

Hans Vingerling, auteur/redacteur en secretaris van de Stichting, gaf het publiek nog een korte rondleiding door de website en liet zien hoe men met een paar klikken een schat aan informatie kan vinden. Dat er een enorme hoeveelheid werk is verzet om tot dit resultaat te komen was wel duidelijk.

Misschien kwam het door het slechte weer, maar dan nog had de opkomst wat groter kunnen zijn. Dat is jammer, want dit onderwerp verdient aandacht, zeker omdat er steeds minder mensen zijn die uit de eerste hand hierover kunnen vertellen. Gelukkig worden de verhalen van de Engelandvaarders dankzij deze website toegankelijk voor een groter en jonger publiek.

Josine Vingerling

KANOVAARDERS: EEN DUBBELE POGING

Na de in de vorige Schakel beschreven mislukte tocht van kano-vaarders Slot Blaauboer en Schouwenaar volgde de bekende, geslaagde en al meerdere malen beschreven ontsnapping van de gebroeders Peteri op 19-21 september 1941. Hun tocht was aanleiding en uitgangspunt voor deze serie over kanovaarders. Daarom nu over naar een dubbele poging, die nog geen week na het vertrek van de Peteri's plaatsvond.

Op 25 september 1941 zetten maar liefst twee kano's vanaf het strand van Katwijk koers naar Engeland. In de ene zaten de Limburger Armand Maassen (1920) en de uit Rotterdam afkomstige Jan Jacob van Rietschoten (1921), beide student aan de Delftse TH. Van Rietschoten was al eerder (mei 1941) betrokken geweest bij de ontsnapping van kanovaarders Cohen en De Jongh en wilde het nu zelf gaan proberen. Zij hadden voor f 190,- een rubber kano met twee peddels en een zeil gekocht.

De andere kano werd bemand door de twee adelborsten Wim Heilbron (1921) en Dolf Scherpbier (1921). Heilbron was na zijn ontslag uit de marine bij de TH Delft gaan studeren en ontmoette daar in september 1940 Maassen en Van Rietschoten in het Delftsche Studentencorps. Ook Heilbron en Scherpbier gingen op zoek naar een (vouw)kano en bereidden hun tocht gezamenlijk voor met Van Rietschoten en Maassen.

De vier jongemannen huurden een huis aan de boulevard in Katwijk, sloegen allerlei proviand in en gingen in de nacht van 24 op 25 september de zee op. Eerst Maassen en Van Rietschoten, 10 minuten later Heilbron en Scherpbier.

De laatste twee kwamen helaas niet ver. Hun kano liep in de branding vol met water, waarna zij de poging opgaven. Ze lieten de kano in dieper water achter en klauterden ongezien terug naar de boulevard. In mei 1942 werden de oud-adelborsten Heilbron en Scherpbier door de bezetter in krijgsgevangenschap afgevoerd. Pas in 1945 keerden zij weer naar Nederland terug.

Maassen en Van Rietschoten hadden daarentegen een voorspoedige tocht: zij konden bijna het hele stuk zeilend afleggen en landden op 27 september 1941 op de Engelse kust.

Groot was de blijdschap onder Delftse TH studenten toen Lou de Jong begin december 1941 twee jongemannen voor Radio Oranje interviewde, die per kano naar Engeland waren overgekomen. In degene die met de naam Monne werd aangesproken herkenden zij duidelijk Armand Maassen met zijn zachte “g”. Ook werd een vooraf afgesproken code uitgezonden, die luidde: “Met de jonkers gaat het goed.”

Van Rietschoten en Maassen hebben beide de oorlog niet overleefd. Jan Jacob van Rietschoten werd slachtoffer van het Engelandspiel. Hij werd samen met Jo Buizer op 22-6-1942 als geheim agent boven bezet gebied gedropt en direct door de Duitsers ingerekend. In november 1942 slaagde hij erin te ontsnappen, waarna

hij onderdook. Maar toen hij in mei 1944 opnieuw probeerde naar Engeland over te steken, werd hij gearresteerd en in juli 1944 gefusilleerd.

Het lot van Armand Maassen was al even treurig. Hij nam dienst bij de Marine en heeft een aantal keren geassisteerd bij het aan land zetten van agenten in het kader van het Plan Holland (Groep Hazelhoff Roelfzema/Krediet).

Op 12 maart 1942 liep zo'n actie mis: hij kreeg de zware rubberboot waarmee hij naar het schip moest terugkeren niet door de branding en bleef achter op het strand. Hij probeerde onder te duiken, maar werd verraden en gearresteerd. Aanvankelijk zat hij in een Duits krijgsgevangenkamp, maar de SD haalde hem terug en sloot hem op in kamp Amersfoort en vervolgens in kamp Vught. In dit laatste kamp overleed hij op 10 februari 1943 aan longontsteking.

Ruim 30 jaar later verscheen dl.5 van L. de Jong's Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. Hierin werd een verkeerde voorstelling van zaken gegeven over Maassens arrestatie en abusievelijk vermeld dat Maassen na zijn arrestatie verraad zou hebben gepleegd. Ir.Piet de Lint, die in dezelfde periode in Amersfoort gevangen zat en Maassen nog kende van de TH Delft, heeft zich zeer ingespannen om dit gecorrigeerd te krijgen. Uiteindelijk is dat in 1990 gelukt.

Agnes Dessing

Bronnen:

J.BRUIN & J. van der WERFF, *Vrijheid achter de horizon: Engelandvaart over de Noordzee 1940-1945*. Houten, 1998, p.71-72

L. de JONG, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. Register op de wetenschappelijke editie*. (Red. P.Romijn) Den Haag, 1994, p.390-393

ENGELANDVAARDERS MUSEUM _____

De afgelopen tijd zijn met fondsen en potentiële sponsors gesprekken gevoerd over het in Noordwijk beoogde museum over de Engelandvaarders tijdens WO2 (zie de vorige Schakel). Voor de inrichting van het gebouw in Noordwijk tot een modern

en voor jong en oud aantrekkelijk museum is een belangrijk bedrag nodig. Een groot deel van dit bedrag is inmiddels door fondsen en sponsors bijeen gebracht, maar aanvullende financiële bijdragen zijn nog nodig. Wij roepen lezers van De Schakel dan ook op een financiële bijdrage te leveren, opdat het verhaal over de Engelandvaarders ook aan komende generaties verteld kan blijven worden. Hoe eerder het totaal benodigde bedrag bijeen is, hoe eerder we met de werkzaamheden kunnen beginnen. Belt of mailt u ons gerust voor meer informatie over het project.

De Telegraaf zal in 2014 speciale aandacht besteden aan de Engelandvaarders gedurende WO2. Een onderdeel daarvan zal zijn de nabootsing van de tocht van het bootje 'Yvette', dat met 5 opvarenden op 29 april 1943 uit Nederland wist te ontsnappen en op 2 mei Engeland bereikte. In de zaterdageditie van 4 januari jl. werd dit project aangekondigd. De geplande tocht zal waarschijnlijk in april plaatsvinden en worden begeleid door het opleidingsschip van de Koninklijke Marine, de 'Zr. Ms. Urania'. Wij hebben de journalist de namen en adressen van de nabestaanden van de opvarenden gegeven en hem in contact gebracht met Ton Koole, die veel weet over de historie van het bootje 'Yvette'. De Telegraaf zal tevens een deel van de opbrengst van de Telegraafpuzzel ter beschikking stellen van de Stichting Museum Engelandvaarders.

E.A.Jonker (tel. 070-5145510, e-mail (eajonker@hotmail.com))

NEDERLANDSE VLIEGERS BIJ DE ROYAL AIR FORCE IN 1940-1945 _____

(Proefschrift)

'Eenige wakkere jongens'. *Nederlandse oorlogsvliegers in de Britse luchtmacht 1940-1945*, door Erwin van Loo, uitgeverij Boom Amsterdam, ISBN 9789461059260.

Op 15 november 2013 promoveerde P.E. 'Erwin' van Loo, als historicus werkzaam bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), op een dikke turf van in totaal 515 pagina's over het Nederlandse luchtmacht personeel in dienst van de Royal Air Force tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het boek is van groot belang voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van de Nederlandse militaire luchtvaart tijdens WO-II en natuurlijk ook voor Engelandvaarders die hun eigen ervaringen nog eens in een bredere context willen nalezen. Tijdens de

promotieplechtigheid in de Aula van de Universiteit van Amsterdam waren er van beide categorieën dan ook vertegenwoordigers aanwezig.

Het boek waarmee de auteur de doctorshoed verwierf telt een zevental hoofdstukken die zowel de organisatie van de RAF en van het Nederlandse contingent daarin beschrijft als ook het meer persoonlijke aspect behandelt, het leven van de oorlogsvliegers en de wijze waarop die met hun risicovolle bestaan omgingen.

Van Loo is al jaren geleden met zijn onderzoek begonnen; werkomstandigheden hebben de uiteindelijke totstandkoming nogal eens vertraagd. Dat hoeft niet altijd een nadeel te zijn. Al vanaf 1997 heeft hij veel toen nog in leven zijnde oorlogsvliegers gesproken, geïnterviewd en met hen gecorrespondeerd; daardoor heeft hij aan het persoonlijke aspect veel aandacht kunnen schenken en niet alleen maar uit archiefbronnen -hoe belangrijk die ook zijn- het verhaal, hun verhalen, kunnen opschrijven.

Van Loo beschrijft op heldere wijze het begin van het Nederlandse aandeel in de Britse luchtmacht. Al in de eerste maanden na de Duitse aanval in mei 1940 op Nederland, België, Luxemburg en Frankrijk arriveerden er in Engeland buitenlandse vliegers van bezette landen. Air chief marshal Dowding twijfelde ernstig aan hun nut, maar Churchill dwong hem om deze buitenlanders op te nemen in de RAF; het was die tijd alle hens aan dek voor de Engelsen en iedere piloot was er één in de befaamde slag om Engeland. De buitenlandse piloten moesten wel ter assimilatie allerlei vlieg-cursussen volgen voordat zij aan het effectief van de RAF werden toegevoegd. De regeringen in ballingschap meenden overigens dat zij toch ook het nodige zeggenschap moesten houden over hun eigen militaire personeel en zij wilden deze het liefst in nationale eenheden laten opereren; dat verhoogde hun eigen zichtbaarheid naar buiten, naar hun landgenoten in bezet gebied. Daarom werden er naast de Allied Forces Act per land aparte overeenkomsten gesloten. Die buitenlandse eenheden bleven overigens wel gedurende de gehele oorlog onder operationeel bevel en controle van de Britse autoriteiten. De allereerste 'nationale' eenheid was het Nederlandse 320 Squadron dat op 1 juni 1940 binnen Coastal Command werd opgericht.

Opmerkelijk, of misschien ook niet voor wie de verhoudingen binnen Nederland goed kent, vond ik dat wat Van Loo de 'restanten' noemt van de vooroorlogse vliegdiensten van de Landmacht en van de Marine in Engeland niet bijeen gevoegd werden tot één Nederlandse luchtmacht-organisatie, maar dat deze vliegdiensten de gehele oorlog -en ook lang nog daarna- separaat zouden blijven bestaan. De Marine

Luchtvaartdienst bleef administratief onder Nederlands gezag werken, hetgeen onder meer tot uiting kwam in het dragen van het Nederlandse Marine-uniform door het personeel van dat onderdeel. Personeel van de Militaire (Landmacht) Luchtvaart werd in Engels uniform ondergebracht bij RAF-eenheden. Van Loo becijfert verder dat er zo'n 900 Nederlandse oorlogsvliegers tijdens de oorlog in dienst van de Britse luchtmacht geweest zijn. En hij toont aan dat al dat buitenlandse luchtmachtpersoneel met name in de eerste periode van de oorlog een essentiële rol heeft gespeeld. Later, met bijvoorbeeld de Amerikanen er bij, en met ook een groter Brits aandeel, vielen deze buitenlanders minder op.

Moed wordt door militairen wel eens omschreven als het vermogen om met je eigen angsten om te kunnen gaan. Wie wel eens over dit onderwerp met een soldaat heeft gesproken die echt onder vuur heeft gelegen, weet dat in een gevechtssituatie bij iedere soldaat de zenuwen door de keel gieren, iedereen kent angst, langdurige angst. Van Loo beschrijft mooi in zijn boek hoe de oorlogsvliegers omgingen met hun angsten, met hun gevechtstress, met de vaak dodelijke risico's, ook met hun schuldgevoelens over het doden van hun tegenstanders en met de wijze waarop zij zich tijdens verlop even poogden te ontspannen: 'leven in een carrousel van emoties', noemt Van Loo dat. Daarbij hoort ook het amoureuze leven; mede dankzij de diverse interviews kan de schrijver een realistisch en onmythologiserend beeld over dit onderwerp schetsen in zijn boek.

Hij beschrijft ook de verschillen in rang. Er waren natuurlijk de officieren-vliegers, maar ook onderofficieren-vliegers; het verschil zat voornamelijk in de afkomst, 'gentlemen' van goede afkomst voor de officieren, en vrijwilligers uit lagere milieus voor de onderofficieren. In de lucht dezelfde taken en gevaren, op de grond minder verantwoordelijkheden en minder salaris voor de onderofficieren. In de lucht gelijkwaardig, op de grond gingen de beide categorieën alleen zakelijk met elkaar om, ook al omdat er geen all-ranks 'messes' waren. Officieren hadden hun privé-bediende, vergelijkbaar met het verschijnsel 'oppasser' in het vooroorlogse Nederlandse leger. Soms leidde dat verschil in rang tot rare, eigenlijk onhoudbare situaties. De bemanning was bij een gevechtvlucht van elkaar afhankelijk en moest dan intensief met elkaar samenwerken; op de grond waren er dan ineens allerlei sociale scheidingen, alsof het team dan ineens niet meer bestond. Van Loo geeft het voorbeeld van Engelandvaarder Pim de Bruyn Kops die verzocht om zijn bevordering tot officier uit te stellen tot na de oorlog; De Bruyn Kops vond het onwenselijk om een rangverschil met zijn overige bemanningsleden te creëren en meende dat hij sergeant met de overige sergeanten in zijn vliegtuig moest blijven.

En dan was er natuurlijk ook nog het verschil tussen het grondpersoneel en het vliegend personeel, officier of onderofficier ; de laatste groep had recht op extra voeding en gedroeg zich toch wat meer macho dan de niet-vliegers.

Van Loo beschrijft deze fenomenen allemaal uitvoerig en overtuigend, veel beter dan hier kan worden weergegeven. Hij lardeert de tekst van zijn boek bovendien met diverse tabellen en bijna op iedere pagina wel een foto. Daarbij komt nog dat het boek is uitgegeven op mooi glanzend papier. In 2013 werd gevierd dat de Nederlandse militaire luchtvaart 100 jaar bestond. Erwin van Loo heeft tezamen met zijn NIMH deze jarige wel een bijzonder mooi verjaarscadeau geschonken.

Sierk Plantinga

MONUMENTEN IN ORANJHOTEL 1940-1945

De tussen 1883 en 1886 gebouwde strafgevangenis in Scheveningen werd na de capitulatie in mei 1940 door de Duitsers overgenomen. De bezetter gebruikte de gevangenis voor het opsluiten van Nederlanders die zich tegen hem verzetten. Dit is waarschijnlijk de reden dat de strafgevangenis in de volksmond de erenaam Oranjehotel kreeg.

Volgens schatting hebben minstens 25.000 mensen in het Oranjehotel gevangen gezeten, met een dagelijkse bezetting van zo'n 1200-1500 gevangenen, meestal met meerderen in één cel. Naast verzetsstrijders werd ook wel geboefte in de gevangenis opgesloten.

Voor de meeste gevangenen was het verblijf niet langdurig. Het werd gevolgd door vrijlating, verdere gevangenschap elders in Nederland, Duitse concentratiekampen of executie.

Ter herinnering aan deze periode zijn in het Oranjehotel vier bijzondere monumenten opgericht:

1. De Doodencel 601 is in oorspronkelijke staat bewaard. Zelfs de geschriften van de gevangenen op de muren zijn bewaard gebleven: indrukwekkende getuigenissen van angst en leed.

Doodencel 601

2. Het in 1945 gesloten Poortje, waardoor de ter dood veroordeelde gevangenen naar de executieplaats op de Waaldorpervlakte werden afgevoerd.
3. De op de buitenmuur van de gevangenis aangebrachte gedenkplaat met de tekst 'Zij waren eensgezind', werd in 1950 door de toenmalige koningin Juliana onthuld.
4. De Doodenboeken, waarin de gevangenen, die vanuit het Oranjehotel zijn omgekomen, met namen en portretten worden herdacht.

Het Oranjehotel, gelegen op korte afstand van de executieplaats op de Waaldorpervlakte, werd door de Duitsers ook gebruikt om ter dood veroordeelden onder te brengen.

Buiten de gevangenis is aan de andere kant van de weg het Duinmonument opgericht, een vijf meter hoge gedenknaald, gemaakt van uit de gevangenis muur gehaalde stenen. Het Duinmonument markeert de verbinding met de fusilladeplaats.

Ieder jaar wordt in het Oranjehotel op de laatste zaterdag in september een herdenking gehouden, waaraan 300-400 mensen deelnemen., Bij Doodencel 601 worden bloemen gelegd. Na afloop worden alle bloemen aan de buitenmuur van de gevangenis onder de gedenkplaat 'Zij waren eensgezind' geplaatst.

Poortje naar executieplaats

NASCHRIFT:

Naar schatting hebben meer dan 50 Engelandvaarders enige tijd in het Oranjehotel vastgezet. Een van hen, Engelandvaarder-in-spé Jan Buijser (1920) werd thuis gearresteerd als gijzelaar voor de moord op generaal Seijffardt. Hij zat 4 weken in het Oranjehotel, 8 weken in kamp Vught en vanuit een werkkamp in Duitsland wist hij via Zwitserland en de zuidelijke route Engeland te bereiken.

De meeste Engelandvaarders die in het Oranjehotel hebben gezeten, waren Engelandvaarders die als geheim agent naar Nederland waren teruggekeerd en door de Duitsers waren gearresteerd. Na een eerste verhoor in Den Haag (Oranjehotel en/

of Binnenhof) volgde meestal overplaatsing naar het tot gevangenis omgebouwde Groot Seminarie Haaren en/of concentratiekamp Vught.

Later, maar dat is weer een apart verhaal, werden de geheim agenten naar concentratiekampen afgevoerd (Sachsenhausen, Neuengamme, Mauthausen), waar het merendeel van hen is omgebracht.

Door de nabijheid van de fusilladeplaats op de Waaldorpervlakte brachten veel tot de dood aangemerkte gevangenen hun laatste nacht in een van de dodencellen door. Vroeg in de ochtend liepen zij door het Poortje naar een klaarstaande vrachtwagen en werden naar de fusilladeplaats op de Waaldorpervlakte gereden om daar te worden doodgeschoten. Onder deze dappere verzetsmensen waren ook Engelandvaarders.

Op 8 maart 1945 werden 263 personen als vergelding voor de aanslag op de Duitse generaal Rauter doodgeschoten. Onder de gefusilleerden waren 6 Engelandvaarders/geheim agenten van Bureau Inlichtingen (BI) en Bureau Bijzondere Opdrachten (BBO).*

Van de 263 slachtoffers werden er vanuit het Oranjehotel 38 op de Waaldorpervlakte doodgeschoten.

De jonge BBO-agent Richard Barmé (1924) was één van de slachtoffers. In 1942 uit Nederland vertrokken, wist hij via Zwitserland en de zuidelijke route begin 1944 Engeland te bereiken. Hij werd eind oktober 1944 als agent-marconist in de buurt van Rotterdam gearachuteerd en werd begin februari 1945 uitgepeild en gearresteerd. Zijn laatste rustplaats is op het Ereveld Loenen.

'their bodies are buried in peace: but their name liveth for evermore'

Bram Grisnigt

Bronnen:

www.oranjehotel.org/herdenking

www.oranjehotel.org/monumenten

E. de Roever, Zij sprongen bij maanlicht

* Zie ook artikelen over de monumenten De Woeste Hoeve en Waaldorpervlakte (resp. Schakels nr.124 en 125 van april en juli 2010)

Kort verslag van de bestuursvergadering van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945, d.d. 8 oktober 2013, gehouden te Doorn

1. De voorzitter heet iedereen van harte welkom op deze vergadering. De eerste bestuursvergadering in het nieuwe kantoor van Stichting de Basis.
2. De heer Hemmes is onderscheiden als lid van de Legion of Honor from the Chapel of Four Chaplains, een Amerikaanse award die wordt uitgereikt aan burgers of militairen "die zich op buitengewone wijze en onvoorwaardelijk ten dienste hebben gesteld aan de gemeenschap, het land of de mensheid, zonder acht te slaan op ras, religie of gezindte. De heer Hemmes kreeg de Amerikaanse onderscheiding op voordracht van het Veteranen Platform, met name voor zijn grote verdienste voor de Nederlandse veteranen.
3. Dag van het Verzet 2014
De Dag van het Verzet wordt in 2014 op 30 augustus gehouden. De reünie wordt georganiseerd voor oud-verzetsmensen, partners en eventuele begeleiders. Naast de oud-verzetsmensen zijn ook de weduwen/weduwenaars van oud-verzetsmensen van harte welkom. Het bestuur wil onze subsidieaanvraag en de bijdrage per persoon voor deelname aan deze reünie zo laag mogelijk houden. Uitsluitend bezoekende verzetdeelnemers ontvangen een herinneringsgeschenk.
4. Defilé Wageningen
Het aantal historische voertuigen bij het defilé is beperkt. Dit jaar hebben we het voertuig moeten delen met een Belgische organisatie. De deelname in een historisch voertuig in het defilé wordt elk jaar minder.
5. Veteranendag 29 juni in Den Haag
Het was een uitstekende dag. Voor de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945 waren 2 jeeps beschikbaar gesteld.

ADRESSENBESTAND

**ADRESSENBESTAND
Stichting Genootschap Engelandvaarders**

Aanvullingen en wijzigingen no. 55 op de adressenlijst van 1 april 1999

Overleden:

D.B.W. Van Ardenne

Den Haag

P. Scheffer

Australië

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

G.J. Staal

Oranje Nassaulaan 52

3708 GE Zeist

Telefoon: 030 - 692 27 92

E-mail: staalgj@gmail.com

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door het V-fonds met middelen uit de BankGiro Loterij en Lotto. Deelname aan deze loterijen wordt daarom van harte aanbevolen.

www.engelandvaarders1940-1945.nl

